

*Антон Гребеник, аспірант кафедри технологічної та професійної освіти
Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка*

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ

У статті теоретично обґрунтовано та розроблено структурно-функціональну модель формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту у фаховій підготовці, яка передбачає послідовну реалізацію структурованих – блоків (методологічно-цільового, суб'єктний, організаційно-процесуальний, контроль-результативний). Запропонована модель покликана забезпечити безперервність системного процесу формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту у процесі їх підготовки у закладах вищої освіти.

***Ключові слова:** моделювання; модель; професійна компетентність; майбутні бакалаври залізничного транспорту; фахова підготовка.*

Рис. 1. Літ. 12.

*Anton Hrebenyk, Postgraduate Student of the
Technological and Professional Education Department
Hlukhiv Oleksander Dovzhenko National Pedagogical University*

STRUCTURAL AND FUNCTIONAL MODEL OF PROFESSIONAL COMPETENCE FORMATION OF FUTURE RAILWAY TRANSPORT BACHELORS IN VOCATIONAL TRAINING

The structural-functional model of the professional competence formation of future railway transport bachelors in professional training, which provides for the sequential implementation of structured blocks (methodological-target, organizational-procedural, control-resultative) are theoretically substantiated and developed in the article.

The methodological-target block of the model covers the goal, methodological approaches, principles, tasks. The environmental approach is aimed at direct management of the formation process of professional competence of future bachelors. The organizational-procedural block of the model of the professional competence formation of future railway transport bachelors presents structural components, content, forms, methods, means of education. The control-resultative block of the proposed model includes criteria (motivational-valuable, innovative-cognitive, activity, reflective-evaluative), relevant indicators (positive motivation to master the railway worker profession, valuable attitude towards future professional activity, knowledge in the field of railway transport, knowledge of technologies regarding construction of railway structures and maintenance of the railway industry, a set of skills and practical skills of professional activity on the railway, mastering the skills of using transport technologies for the construction of railway structures and maintenance of the railway industry, the ability to evaluate one's own activities and the activities of others, the ability to reflect and correct the obtained results) and levels (high, sufficient, medium, low) of the professional competence formation of future railway transport bachelors, diagnostic tools for their determination, as well as the result of the process reproduced in the specified model with positive dynamics.

The proposed model is designed to ensure the continuity of the system process of professional competence formation of future railway transport bachelors in their training process at higher education institutions.

***Keywords:** modeling; model; professional competence; future bachelors of railway transport; professional training.*

Постановка проблеми. Транспортна інфраструктура є однією з базових складових економічного розвитку держави та забезпечення комфортного життя населення. У наш час задоволення потреби суспільства у фахівцях транспортної галузі з високим рівнем сформованості їх професійної компетентності залежить від якісної організації освітнього процесу у вищій школі відповідно до вимог сьогодення. При цьому особливу увагу привертає проблема формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту. Підвищення якості підготовки майбутніх фахівців транспортного комплексу, як наслідок, сприятиме розвитку економіки держави, забезпеченню обороноздатності та створенню

умов комфортного середовища життєдіяльності українців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців присвятили свої наукові доробки багато українських науковців: В. Андрущенко, В. Бондар, Л. Вітренко, Б. Гершунський, М. Головань, С. Горбань, А. Грітченко, А. Гуржій, Л. Дибкова, Г. Євтушенко, О. Керницький, С. Котова, В. Курок, О. Литвин, Н. Литвинова, Л. Марцева, Л. Моторна, А. Нізовцев, Л. Омельченко, М. Чапак та ін. Підготовку інженерів, зокрема залізничного транспорту, у закладах вищої освіти досліджували: О. Ігнатюк, М. Канівець, Г. Мірських, Р. Сущенко, О. Чернишова, Т. Шаргун та ін.

Педагогічне моделювання стало предметом наукових розвідок О. Дахіна, С. Дмитрієва, М. Люшина, І. Матросової, С. Петренко, Л. Петренко, Н. Білоус, О. Спірін, О. Одуд та ін.

Аналіз науково-педагогічних публікацій показав, що проблема формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту у фаховій підготовці залишається недостатньо розв'язаною, тому виникає потреба пошуку дидактичних можливостей її вирішення. У зв'язку з цим, **метою статті** є розроблення й теоретичне обґрунтування моделі формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту у фаховій підготовці.

Виклад основного матеріалу. Результати аналізу педагогічної літератури і нормативних документів освітньої галузі, документації закладів вищої освіти і методичних портфоліо викладачів; вивчення досвіду підготовки майбутніх фахівців залізничної галузі зумовили доцільність розроблення структурно-функціональної моделі формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту у фаховій підготовці.

Моделювання – метод пізнавальної й управлінської діяльності, який уможливає адекватно й цілісно відобразити в модельних уявленнях сутність, найважливіші якості і компоненти, одержати інформацію про її минулий, теперішній і майбутній стани, можливості та умови побудови, функціонування і розвитку. Є. Лодатко під поняттям “модель” розуміє умовну систему, що імітує чи відображає якості та характеристики об'єкта дослідження, принципи його внутрішньої організації [7]. Зазначимо, що моделювання використовується як в емпіричних, так і в теоретичних дослідженнях.

“Моделювання” – це “дослідження яких-небудь об'єктів, систем, явищ, процесів шляхом побудови і визначення їх моделей” [3, 535].

Моделювання використовується для виконання низки завдань, основними з яких є: оптимізація структури навчального матеріалу; поліпшення планування освітнього процесу; управління пізнавальною діяльністю; управління навчально-виховним процесом; діагностика, прогнозування, проектування навчання.

Філософський словник соціальних термінів трактує поняття “модель” (від лат. *Modulus* – міра, зразок) як “схему, зображення чи опис будь-якого явища чи процесу в природі, суспільстві, виробництві тощо”; “образ, аналог визначеного фрагмента природної чи соціальної реальності” [11, 141].

Модель є основою системного теоретичного дослідження. Вона має на меті графічно зобразити систему та окреслити основні правила її існування. За допомогою моделі можна проілюструвати роботу деякої системи, передбачити результат її роботи

та порівняти одержані результати з бажаними, що дасть можливість внести необхідні зміни та корективи в поведінку системи з метою оптимізації її роботи.

І. Зязюн під моделлю розуміє “штучно створений зразок у вигляді схеми, фізичних конструкцій, знакових форм чи формул, який, будучи подібним до досліджуваного об'єкта (чи явища), відображає і відтворює у більш простому вигляді структуру, властивості, взаємозв'язки і відношення між елементами цього об'єкта” [5, 209].

Розкриваючи сутність поняття “модель”, Н. Боярчук стверджує, що вона дає змогу презентувати компетентнісний підхід як цілісну сутність, тобто від постановки мети до отримання результату [1, 86].

У дослідженні, зважаючи на вимоги до моделювання в освітньо-методичних джерелах, модель формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту у фаховій підготовці визначається В. Курок та Н. Литвиною як структурований і зручний для використання у педагогічному дослідженні прототип досліджуваного об'єкта, на основі якого набуті знання будуть перенесені на вихідний об'єкт [6]. Означений підхід взято у дослідження за основу.

Метою створеної моделі є зображення освітнього процесу закладу вищої освіти в контексті формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту у фаховій підготовці, спрямованого на підвищення рівня її сформованості.

За умови наукової обґрунтованості основних концепцій моделі існує можливість прогнозування розвитку об'єкта моделювання, тому вираження процесу формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту у вигляді моделі буде мати позитивний результат. Вона допоможе: 1) виявити основні чинники та умови, що впливають на зміст, рівень сформованості та структуру досліджуваної компетентності; 2) виокремити основні блоки процесу її формування; 3) окреслити в межах кожного блоку структурні компоненти.

Технологія моделювання процесу формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту передбачає такі етапи реалізації: формулювання мети; детальне вивчення досліджуваного об'єкта; безпосереднє проектування моделі; розроблення педагогічної технології та впровадження її в практику; аналіз результатів упровадження технології реалізації змодельованого процесу і формулювання висновків щодо її ефективності; коригування моделі з метою удосконалення.

Розроблена нами модель (рис. 1) є структурно-функціональною та містить такі блоки: методологічно-цільовий; суб'єктний, організаційно-процесуальний; контрольно-результативний.

**СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ**

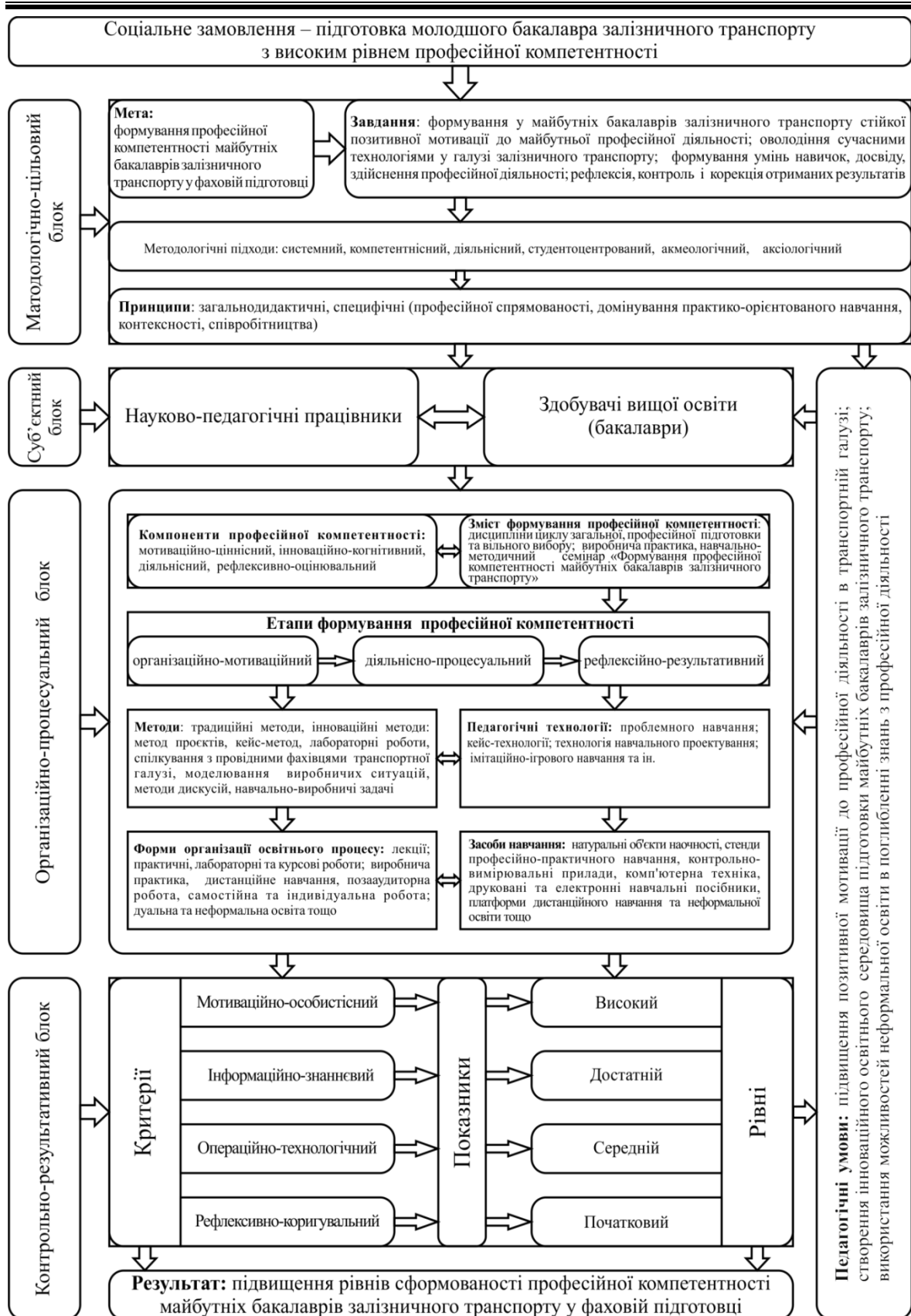

Рис. 1. Структурно-функціональна модель формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту у фаховій підготовці

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ

Методологічно-цільовий блок моделі охоплює мету, методологічні підходи, принципи, завдання. На сучасному етапі нова реальність диктує нові вимоги до професійної діяльності кожної людини. Сучасні заклади вищої освіти орієнтовані на державне замовлення та потреби роботодавців. Посилення уваги з боку суспільства до особистості майбутнього бакалавра залізничного транспорту очікує від фахової підготовки під час навчання у ЗВО високого рівня сформованості професійної компетентності майбутнього фахівця, у тому числі транспортної галузі. Мету вбачаємо у досягненні зазначеного результату.

Досягнення мети передбачає розв'язання таких завдань: формування у майбутніх бакалаврів залізничного транспорту стійкої позитивної мотивації до майбутньої професійної діяльності; оволодіння сучасними технологіями у галузі залізничного транспорту; формування умінь навичок, досвіду, здійснення професійної діяльності; рефлексія, контроль і корекція отриманих результатів.

Моделювання процесу формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту потребувало визначення методологічного підґрунтя для обґрунтування означеного процесу.

Поняття “підхід” у загальному розумінні означає певну сукупність різноманітних засобів і прийомів, які у певний спосіб діють на когось. У науковому розумінні – це вихідна позиція, що становить основу дослідницької діяльності [9]. Найбільш ефективними методологічними підходами визначено: системний, компетентнісний, діяльнісний, студентоцентризований, середовищний, акмеологічний. Окреслені підходи доповнюють та зумовлюють один одного.

Професійна діяльність майбутніх бакалаврів залізничного транспорту відзначається *системним* підходом до виконання виробничих завдань, у тому числі й складних науково-технічних, а також використанням комплексу знань із загальноосвітніх та професійно орієнтованих дисциплін. Зважаючи на постійну модернізацію залізничного транспорту, термін виконання посадових обов'язків майбутнього бакалавра постійно трансформується, що потребує, зі свого боку, невідомого оновлення знань, умінь та навичок фахівців. “Системний підхід забезпечує аналіз і синтез різних за природою та складністю об'єктів, керуючись єдиною системною точкою зору, виявляючи найважливіші характерні риси функціонування системи та враховуючи найсуттєвіші для системи фактори. Системний підхід сприяє, головним чином, виробленню правильного методу мислення в процесі створення нового знання. Він забезпечує основу для уявлення внутрішніх та зовнішніх факторів у вигляді інтегрованого цілого, а також дає можливість визначати функції підсистем у складних великих системах” [8, 160].

Дослідженням системного підходу займалися науковці О. Власенко, О. Марущак, Л. Петришин, В. Ковальчук, О. Пастовенський та ін.

Розглядаючи процес формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту як педагогічну систему (мета, завдання, зміст, методи, форми, засоби, результат), системотвірним фактором визначаємо мету. Компоненти системи є взаємозумовленими і взаємопов'язаними. Системний підхід забезпечує у нашому дослідженні низку можливостей: виокремити компоненти системи формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту та встановити зв'язки між ними; розробити систему формування професійної компетентності майбутніх фахівців транспортної галузі; дослідити процес управління цією системою; встановити чинники (внутрішні, зовнішні), які здійснюють вплив на систему; окреслити певні елементи зазначеної педагогічної системи, на які буде здійснюватися вплив у ході дослідження; засвідчені результати дослідження упровадити в освітній процес ЗВО тощо.

Сутність *компетентнісного* підходу полягає в оновленні змісту професійної підготовки майбутніх бакалаврів залізничного транспорту щодо практичної спрямованості, що уможливить створити умови для успішної особистісної та професійної адаптації здобувачів освіти в сучасному світі.

Як зазначає О. Євсюков, “компетентнісний підхід – це спроба узгодити професійне навчання з потребами ринку праці. Компетентнісний підхід пов'язаний із замовленням роботодавців – тих, хто потребує компетентного фахівця. Це можливо лише тоді, коли освіта стає особистісно значущим заняттям студента. Таке навчання реалізується лише під час активної роботи студента. Компетентнісний підхід – це підхід, при якому результати навчання мають значення як для самого студента, так і за межами освітньої системи” [4, 62].

Проблема розвитку компетентнісного підходу в освітній галузі досліджували українські науковці: І. Бех, Н. Бібік, М. Кубіцька, О. Линьова, Н. Побірченко, Н. Муранова, О. Пометун та інші.

Застосування компетентнісного підходу сприяє у нашому дослідженні: формуванню професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту в процесі фахової підготовки; оновленню ОП та змісту навчальних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки (основні та вибіркові компоненти освітніх програм); посиленню мотивації здобувачів освіти до формування професійної компетентності, самоосвіти, саморозвитку тощо.

Застосування *діяльнісного підходу* передбачає спрямованість освітнього процесу на розвиток умінь і навичок майбутніх бакалаврів залізничного транспорту, застосування на практиці здобутих знань із різних освітніх компонентів, професійну самореа-

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ

лізацію, формування здібностей до колективної діяльності та самоосвіти.

Діяльнісний підхід обґрунтували у своїх працях науковців: І. Алексєєнко, О. Дубницька, Л. Сіра, Г. Щедровицький, А. Саркісова тощо.

Ефективність і результативність освітнього процесу щодо формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту в нашому дослідженні буде забезпечено діяльнісним підходом, який дасть змогу: поліпшити зміст фахової підготовки майбутніх бакалаврів залізничного транспорту; передбачити засвоєння знань у галузі залізничного транспорту майбутніми бакалаврами у процесі навчання у ЗВО шляхом удосконалення змісту фахових дисциплін та використання міжпредметних зв'язків; удосконалити робочі навчальні програми спеціальності 273 Залізничний транспорт галузі знань 27 Транспорт; спроектувати навчальний матеріал більш привабливим і таким, що задовольняє сучасні запити роботодавців; забезпечити знання технологій при виконанні робіт, пов'язаних зі зведенням залізничних споруд та обслуговуванням колійного господарства; удосконалити освітні технології формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту в процесі фахової підготовки тощо.

Застосування *акмеологічного підходу* до процесу формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту у фаховій підготовці вбачається доцільним в аспекті фокусування на значущості самовдосконалення майбутнього фахівця в освітньому процесі, ґрунтовності професійної підготовки, формування власної траєкторії розвитку протягом професійної діяльності.

Необхідність застосування акмеологічного підходу в освітньому процесі обґрунтовують В. Петрухін, С. Вітницька, І. Ніколаєску, О. Дубасенюк та ін.

У нашому дослідженні ефективність процесу формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту під час освітнього процесу буде забезпечено акмеологічним підходом, який уможливить: участь здобувача освіти у формуванні індивідуального навчального плану; використання права щодо вибору вибіркового дисциплін відповідно до каталогу; урахувати інтереси та пропозиції здобувачів освіти – майбутніх бакалаврів залізничного транспорту при формуванні цілей та програмних результатів навчання; забезпечити можливість формування індивідуальної освітньої траєкторії; реалізувати можливість визнання результатів навчання за результатами вивчення масових онлайн-курсів, неформальної освіти; забезпечити індивідуальний вибір тематики індивідуальних завдань, курсової роботи; можливість вибору місць проходження практики тощо.

Нині, формуючи нову генерацію працівників за-

лізниць, *студентоцентрований* підхід є обов'язковим компонентом у процесі створення інноваційного освітнього середовища ЗВО. Участь здобувачів освіти як рівноправних учасників організації освітнього процесу забезпечує посилення мотивації до навчання та прагнення вибудувати власну освітню траєкторію. Урахування унікальності особистості здобувача освіти, його інтересів та потреб через певну автономію та відповідальність буде сприяти підвищенню рівня сформованості його професійної компетентності, досягненню програмних результатів навчання.

Проявом студентоцентрованого підходу є надана здобувачам ЗВО можливість вибору навчальних дисциплін; обрання тем наукових досліджень, доповідей, рефератів; участі в обговоренні проекту ОПП, навчальних планів, розкладу занять; постійної комунікації з гарантом ОПП, ініціювання і організації опитування учасників освітнього процесу щодо його якості тощо.

Використання студентоцентрованого підходу забезпечить: зацікавленість та участь майбутніх бакалаврів залізничного транспорту у формуванні й наповненні змісту навчальних програм; визначення взаємних очікувань роботодавців і майбутніх фахівців транспортної галузі один до одного; перевагу активного навчання здобувачів освіти над пасивним; зростання відповідальності майбутнього бакалавра залізничного транспорту за результати власного навчання; достатній рівень самостійності здобувача освіти; ефективну організацію самостійної роботи майбутніх фахівців тощо.

Середовищний підхід спрямований на безпосереднє управління процесом формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів, “як система дій суб'єкта управління, спрямованих на перетворення середовища у засіб проектування й діагностики результату навчання і виховання” [10, 1].

Застосування середовищного підходу сприятиме: створенню професійно орієнтованого середовища, формуванню цілісної особистості майбутнього фахівця, відбору значущих складників освітнього процесу, досягненню цілісності освітнього середовища, гармонізації форм організації освітнього процесу й поведінки майбутніх бакалаврів залізничного транспорту, створенню умов професійного саморозвитку, формуванню здатності до саморефлексії тощо.

Схарактеризуємо принципи, які найбільш результативно сприяють формуванню професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту під час фахової підготовки на основі стратегічних завдань реформування освіти, аналізу державних документів щодо розвитку залізничної галузі. З-поміж загальнодидактичних принципів – науковості, системності і послідовності, свідомості й активності та специфічності. До специфічних принципів відносимо інноваційності та відкритості до

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ

змін, домінування практико-орієнтованого навчання, співробітництва.

Взаємодію суб'єктів освітнього процесу визначає *суб'єктний блок*. У процесі дослідження проектується педагогічна система, забезпечується спільна діяльність науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти (бакалаврів), реалізується принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Організаційно-процесуальний блок моделі формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту презентує структурні компоненти, зміст, форми, методи, засоби навчання.

Професійна компетентність майбутніх бакалаврів залізничної галузі виявляється в єдності *мотиваційно-ціннісного* (позитивна мотивація до оволодіння фаху залізничника, ціннісне ставлення до важливості формування власної професійної компетентності під час навчання у ЗВО, наявність потребно-ціннісних орієнтацій у контексті професійної діяльності у сфері залізничного транспорту тощо); *інноваційно-когнітивного* (знання у галузі залізничного транспорту, знання новітніх технологій виконання робіт під час оновлення залізниці, зведення залізничних споруд та обслуговування колійного господарства тощо); *діяльнісного* (комплекс умінь і практичних навичок виконання робіт з оновлення залізниці, зведення залізничних споруд та обслуговування колійного господарства); *рефлексійно-оцінювального* (уміння здійснювати самооцінювання; здатність до рефлексії; прагнення до визначення причин недоліків).

Важливим складником моделі є *зміст*, який охоплює навчальні дисципліни циклу загальної, професійної й практичної підготовки; варіативної частини навчального плану дисциплін за вибором здобувачів освіти, виробничу практику.

Серед дисциплін професійної підготовки – “Загальний курс залізниць”, “Інженерна геодезія”, “Будівельні матеріали”, “Залізнична колія”, “Улаштування й експлуатація інженерних споруд”, “Проектування залізниць”, “Технологія ремонтів та утримання колії” тощо. Навчальний матеріал предметів доповнено завданнями практичного спрямування, які розв’язуються із застосуванням прикладного програмного забезпечення (Autodesk AutoCAD 2019, Revit, Autodesk 3dsMax, Sketch Up, Lumion 3d, Autocad Civil 3D, Autodesk InRoads, Allplan, ArchiCad, Advance Steel, Tekla Structures, Robot Structural Analysis Professional, MS Windows, MS Office, “Інпроект” – КП, “ІВК”, Robot Structural Analysis Professional, платформа віртуальних симуляцій Labster та ін.) та сприяють формуванню професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту.

Досягненню мети дослідження сприяли обрані форми навчання, а саме: лекції; практичні, лабораторні та курсові роботи; виробнича практика, дис-

танційне навчання, позааудиторна робота, самостійна й індивідуальна робота; дуальна та неформальна освіта тощо. А також традиційні й інноваційні методи навчання: метод проектів, кейс-метод, спілкування з провідними фахівцями транспортної галузі, моделювання виробничих ситуацій, метод дискусій тощо. До занять залучаються фахівці-практики залізничної галузі, гостьові лекції проводяться переважно на майданчиках виробництва.

Професійна підготовка майбутніх бакалаврів залізничного транспорту потребує використання низки засобів навчання: натуральні об'єкти наочності, стенди професійно-практичного навчання, контрольно-вимірні прилади (нівеліри оптичні і цифрові; рейки телескопічні / цифрові; електронний теодоліт / тахіометр; ГНСС обладнання; безпілотні літальні апарати (БПЛА); системи лазерного сканування; лазерні далекоміри; комплект радіостанцій (портативні рації) тощо).

Варто зазначити, що професійна підготовка майбутніх бакалаврів залізничного транспорту передбачає комбінацію різних компонентів окресленого процесу, включаючи навчання в аудиторії – оволодіння теоретичним матеріалом, в доповненні з практичними заняттями на підприємстві. Також численні дослідження показують, що в процесі професійної підготовки майбутніх бакалаврів залізничного транспорту варто змінювати освітні ресурси з метою максимального використання можливостей ІТ-технологій [12].

Контрольно-результативний блок пропонованої моделі охоплює критерії (мотиваційно-ціннісний, інноваційно-когнітивний, діяльнісний, рефлексивно-оцінювальний), відповідні показники (позитивна мотивація до оволодіння фахом залізничника, ціннісне ставлення до майбутньої професійної діяльності, знання у галузі залізничного транспорту, знання технологій щодо зведення залізничних споруд та обслуговуванням колійного господарства, комплекс умінь і практичних навичок професійної діяльності на залізниці, володіння навичками застосування транспортних технологій щодо зведення залізничних споруд і обслуговуванням колійного господарства, уміння здійснювати оцінювання власної діяльності та діяльності інших осіб, здатність до рефлексії та корекція отриманих результатів) та рівні (високий, достатній, середній, низький) сформованості професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту, – діагностичний інструментарій для їх визначення, а також результат процесу, відтвореного в зазначеній моделі позитивною динамікою.

Результатом цілеспрямованого впливу на здобувачів освіти, відображеного в моделі, має стати сформованість професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту в процесі фахової підготовки.

Висновки. Транспортна галузь залишається одним із важливих індикаторів рівня розвитку держави та якості життя населення. Тому надзвичайно важливою є підготовка майбутніх бакалаврів залізничного транспорту у ЗВО, що актуалізує питання організації освітнього процесу підготовки означених фахівців у вищій школі, який відповідає сучасним викликам і ризикам. “Інтегруючись у європейський простір, освітня парадигма України передбачає зосередження на положенні про те, що основними результатами діяльності закладу вищої освіти має стати не система знань, умінь та навичок сама собою, а сформованість сукупності ключових компетентностей спеціаліста в певній професійній сфері” [2, 99].

Таким чином, розроблена модель формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту передбачає поєднання методологічно-цільового, суб’єктного, організаційно-процесуально, контрольно-результативного блоків, які є взаємозумовленими та взаємозалежними, реалізуються через дотримання педагогічних умов, що забезпечують ефективність функціонування моделі в процесі фахової підготовки.

Перспективи наукових розвідок у цьому напрямку, вбачаємо в розробленні організаційно-методичного забезпечення процесу формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту у фаховій підготовці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боярчук Н. Модель формування професійної компетентності майбутніх економістів. *Педагогічні науки*. 2013. Вип. 1. С. 85–95.
2. Димчук Л., Волошина О. Аспекти формування професійних компетенцій у студентів закладів вищої освіти нефілологічного профілю. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/273167/270059>
3. Енциклопедія освіти / за ред. В.Г.Креміня. Київ: “Юрінком Інтер”, 2008. 1040 с.
4. Євсюков О.Ф. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх офіцерів у навчальному процесі вищого військового навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г.С.Сковороди. Харків, 2006. 172 с.
5. Зязюн І.А. Світоглядні пріоритети педагогіки. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. : у 2-х ч. Київ – Вінниця, 2002. Вип. 2, Ч. 1. С. 10–16.
6. Курок В.П., Литвинова Н.В. Професійна компетентність майбутніх педагогів професійного навчання будівельного профілю: теорія і практика формування в процесі виробничої практики: монографія. Суми : Вінниченко М.Д., 2019. 252 с.
7. Лодатко Є.О. Педагогічне моделювання: монографія. Тернопіль : навчальна книга Богдан, 2022. 206 с. URL: https://www.researchgate.net/profile/Evgen-Lodatko/publication/361099124_Pedagogical_modeling_monograph/links/

62a21bd3a3fe3e3df86af60a/Pedagogical-modeling-monograph.pdf

8. Пархоменко В.Д., Пархоменко А.О. Роль інформації і знання у вихованні нової свідомості людини. *Педагогічна і психологічна науки в Україні* : зб. наук. праць : в 5 т. Київ : Педагогічна думка, 2012. Т. 5. Вища школа. С. 158–169.

9. Соціологія: словник термінів і понять / за заг. ред. С.А. Біленького і М.А. Козловця. Київ : Кондор, 2006. 372 с.

10. Стрельников В.Ю. Технологія безпосереднього управління процесом виховання студента. URL: <http://epri.nts.kname.edu.ua/29567/1/108.pdf>

11. Філософський словник соціальних термінів / ред. рада В.П. Андрущенко, Л.В. Губерський, В.Г. Кремень та ін. 3-тє вид., доп. Київ – Харків : Р.И.Ф., 2005. 670 с.

12. Elleström P-E. The many meanings of occupational competence and qualification. *Journal of 51 European Industrial Training*. 1997. Vol. 21 (Nos. 6/7). P. 266–273.

REFERENCES

1. Boiarchuk, N. (2013). Model formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnix ekonomistiv [Model of professional competence formation of future economists]. *Pedagogical sciences*. Vol. 1. pp. 85–95. [in Ukrainian].
2. Dymchuk, L. & Voloshyna, O. Aspekty formuvannia profesiitsnykh kompetentsii u studentiv zakladiv vyshchoi osvity nefilolohichnoho profiliiu [Aspects of the professional competences formation among students of higher education institutions of a non-philological profile]. Available at: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/273167/270059> [in Ukrainian].
3. Kremin, V.H. (2008). Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of education]. Kyiv, 1040 p. [in Ukrainian].
4. Ievsiukov, O.F. (2006). Pedahohichni umovy formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnix ofitseriv u navchalnomu protsesi vyshchoho viiskovoho navchalnoho zakladu [Pedagogical conditions for the professional competence formation of future officers in the educational process of a higher military educational institution]. *Candidate's thesis*. Kharkiv, 172 p. [in Ukrainian].
5. Ziaziun, I.A. (2002). Svitohliadni priorytety pedahohiky [Worldview priorities of pedagogy]. *Modern information technologies and innovative teaching methods in the specialists' training: methodology, theory, experience, problems: a collection of scientific works*. Kyiv – Vinnytsia. Vol. 2, part. 1. pp. 10–16. [in Ukrainian].
6. Kurok, V.P. & Lytvynova, N.V. (2019). Profesiina kompetentnist maibutnix pedahohiv profesiinoho navchannia budivelnoho profiliiu: teoriia i praktyka formuvannia v protsesi vyrobnychoi praktyky [Professional competence of professional training future teachers of the construction profile: formation theory and practice in the production practice process: monograph]. Sumy, 252 p. [in Ukrainian].
7. Lodatko, Ye.O. (2022). Pedahohichne modeliuвання [Pedagogical modeling: a monograph]. Ternopil, 206 p. Available at: https://www.researchgate.net/profile/Evgen-Lodatko/publication/361099124_Pedagogical_modeling_monograph/links/62a21bd3a3fe3e3df86af60a/Pedagogical-modeling-monograph.pdf [in Ukrainian].
8. Parkhomenko, V.D. & Parkhomenko, A.O. (2012). Rol informatsii i znannia u vykhovanni novoi svidomosti liudyny [The role of information and knowledge in the education of a new human consciousness]. *Pedagogical and psychological*

ЧИННИКИ, ЩО ОБУМОВЛЮЮТЬ ЯКІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

sciences in Ukraine: coll. of science works: in 5 vols. Vol. 5. Higher school. Kyiv, pp. 158–169. [in Ukrainian].

9. Bilenkoho, Ye.A. & Kozlovtsia, M.A. (2006). *Sotsiologhiia: slovnyk terminiv i poniat [Sociology: a dictionary of terms and concepts]. Kyiv, 372 p. [in Ukrainian].*

10. Strelnikov, V.Iu. *Tekhnolohiia bezposerednoho upravlinnia protsesom vykhovannia studenta [Technology of direct management of the student education process]. Available at: <http://eprints.kname.edu.ua/29567/1/108.pdf> [in Ukrainian].*

11. Andrushchenko, P.L., Huberskyi, L.V. & Kremen, V.H. (2005). *Filosofskyi slovnyk sotsialnykh terminiv [Philosophical dictionary of social terms]. Kyiv – Kharkiv: R.Y.F. [in Ukrainian].*

12. Elleström, P-E. (1997). The many meanings of occupational competence and qualification. *Journal of 51 European Industrial Training. Vol. 21 (No. 6/7). pp. 266–273. [in English].*

Стаття надійшла до редакції 14.04.2023

УДК 378:37.09

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.279659>

Ярослав Власенко, здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ЧИННИКИ, ЩО ОБУМОВЛЮЮТЬ ЯКІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті автор охарактеризовує чинники розвитку якості економічної освіти в системі закладів вищої освіти. Відзначено, що існує пряма залежність між рівнем фінансової грамотності здобувачів і якістю попереднього рівня освіти. Серед чинників розвитку якості економічної освіти в системі закладів вищої освіти розкрито наступні: глобальна інформатизація освітніх і наукових процесів, стандартизація змісту економічної освіти, цифровізація економічних процесів, а також підвищення різноманіття економічних інструментів, доступних більшості населення.

Ключові слова: економічна освіта; якість освіти; університет; цифровізація освіти; фахова підготовка; стандарт освіти.

Літ. 10.

Yaroslav Vlasenko, Applicant of the Third Educational and Scientific Level of Higher Education of the Education and Innovative Pedagogy Department Kharkiv Hryhoriy Skovoroda National Pedagogical University

FACTORS DETERMINING THE QUALITY OF ECONOMIC EDUCATION IN UKRAINE

In the article, the author characterized the factors of development of the quality of economic education in the system of higher education institutions. It was noted that there is a direct relationship between the level of financial literacy of applicants and the quality of the previous level of education. Among the factors of the development of the quality of economic education in the system of higher education institutions, the following are revealed: global informatization of educational and scientific processes, standardization of the content of economic education, digitalization of economic processes, as well as increasing the variety of economic tools available to the majority of the population.

The article focuses on the fact that the system of ensuring the quality of education in Ukraine includes three components. The first: the system of ensuring the quality of educational activities and the quality of higher education by institutions of higher education. The system complies with the EAHE standard “Internal quality assurance of education” and includes the necessary number of measures, such as the development of a policy for ensuring the quality of education, student-centered teaching and the provision of appropriate information management, but it is also added to ensure the observance of academic integrity and the avoidance of plagiarism. Since in the European Education Area, compliance with academic integrity is a common practice, in order to strengthen the control of plagiarism, this recommendation has been derived into a separate standard of the plan for the quality of education. The second component is the system of external quality assurance of educational activities and institutions of higher education. The system complies with the EAHE standard, however, one of the standards, namely “Independent external examination”, which takes into account the inclusion of a representative of the student body in the system of independent external evaluation, has been replaced by the more liberal “ensuring the availability of published decision-making criteria” in accordance with the standards and recommendations of quality assurance “The European area of higher education”, which, unfortunately, can ignore in some cases the representative’s participation in monitoring the quality of education. The third component is the quality assurance system of the National Agency for ensuring the quality of higher education and independent evaluation institutions quality of higher education. Corresponds to the standard “Agency for quality assurance of education” and includes such components as independence, official status, accountability, activity and policy of quality assurance of education. As can be seen from the comparison of the regulatory documentation with the actual state of affairs, in Ukraine, until today, the standards of the EAHE for internal quality assurance of education, namely standard 1.6 “Educational resources and support for students”, are not being met, because no matter at what level the Higher Education Institution tries provide everything students need, they are underfunded and cannot generally meet the needs of students. Also, standards 1.9